

Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій
Академії цивільного захисту України

Психологія діяльності в особливих умовах

Матеріали міжвузівської науково-практичної конференції
28 квітня 2006 р.

Харків — 2006

ББК 88

Психологія діяльності в особливих умовах. Матеріали міжвузівської науково-практичної конференції 28 квітня 2006 р. — Харків: АЦЗУ, 2006. — 193 с.

Наукове видання

У збірнику матеріалів науково-практичної конференції «Психологія діяльності в особливих умовах» висвітлюються результати психологічних досліджень проблеми діяльності людини в особливих умовах, а також інших проблем поведінки та діяльності людини

Для наукових працівників, викладачів і студентів.

щасливості. А уникнення від проблеми та стресової ситуації, в тому числі відвернення, є передумовою формування психічної дезадаптації у вигляді низького рівня суб'єктивного переживання щастя.

Дані, отримані в межах заявленої проблеми, потребують свого подальшого дослідження та пояснення. Особливо це стосується високих рівнів суб'єктивного переживання щастя («дуже щасливий» та «занадто щасливий»), бо за своїми психологічними характеристиками ці стани є найбільш складними та суперечливими.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Аргайл М. Психология счастья. - М.: Прогресс, 1990.
2. Нартова-Бочавер С.К. «Coping behavior» в системе понятий психологии личности // Психол. журнал.- 1997.- Т.18.- №5.
3. Муздыбаев К. Стратегии совладания с жизненными трудностями. Теоретический анализ // Журнал социол.и соц. антропологии.- 1998.- Т.1.- №2.

СПЕЦИФІКА ВИНИКНЕННЯ ФРУСТРАЦІЇ У КУРСАНТІВ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

Ю. Ю. Гльїна

Канд. біол. наук, доцент, Академія цивільного захисту України

Професійна діяльність фахівців системи МНС характеризується досить високим рівнем складності і напруженості. Це пов'язано з тим, що їм часто доводиться у дуже короткий час приймати рішення з наступною їх реалізацією у непередбачених ситуаціях. Вирішення будь – яких питань передбачає взаємодію з колегами, з незнайомими людьми, схильність до соціальної оцінки. Діяльність постійно супроводжується новизною обставин, нестандартними ситуаціями. Тобто рятувник постійно переживає певне емоційне напруження, емоційне навантаження, внаслідок чого може з'явитись перевтома, стресові ситуації, фрустрація.

У сучасній психологічній науці помітно зростає інтерес до проблеми саме фрустрації. Вона може охоплювати не лише окремих осіб, але й певні групи, народи. Будь-який струс супроводжується фрустрованістю соціальної групи. Сьогодні фрустрація є досить поширеним явищем, і відіграє вона істотну роль у житті людини, певною мірою впливаючи на її діяльність.

У науковій літературі немає чіткого визначення поняття «фрустрація». Так, Сельє називає її «...стресом надій, які не здійснюються», вважаючи її фактором, який впливає на процес перетворення стресу у дистрес [7]. В.М. Мясіщев розглядає її як явище короточасного стану сум'яття, що викликане власною неспроможністю виконати

завдання, осудом навколишніх, тощо. Фрустрацію можна розглядати і як явище, яке відбувається в організмі з метою його адаптації до довкілля (5). Такі відомі вчені, як Н.Д. Левітов, Л.М. Мітіна та інші розглядають фрустрацію як проблему особистості, К.Д. Шафравська — як психічний стан, який виникає у відповідь на дію подразників, що виступають бар'єрами на шляху до досягнення мети [3; 4; 9]. «Стан фрустрації є складовою цілісною реакцією на бар'єри, які блокують діяльність. При цьому самі бар'єри у більшості випадків є факторами дискоординації соціальних зв'язків особистості, зміни соціального статусу і перешкод до виникнення соціальних ролей, соціальних та моральних обмежень, позбавлень, втрат», — вважає Б.Г. Ананьєв [1]. В.А. Семиченко розглядає фрустрацію як тимчасовий стан інтелектуального, емоційного та поведінкового розладу, пов'язаного з появами несподіваних, непередбачених труднощів на шляху досягнення мети, з усвідомленням даремності прикладених зусиль [8]. Таким чином, поняття фрустрації у психології є складним та багатогранним.

У рамках теорії фрустрації було проведено ряд досліджень, які показали, що фрустрація — це стан, в якому знаходиться людина; чинник (особистісних змін); подія (діяльнісний підхід), тощо. Все це можна прослідкувати у навчально-виховному процесі.

Виходячи з аналізу наукової літератури, нами було проведено дослідження, метою якого стало вивчення фрустрації у курсантів у процесі взаємодії та діяльності. Нас цікавили основні джерела виникнення фрустрації у випробуваних. Дослідження проводилось з курсантами 1 та 2 курсів АЦЗУ. У дослідження приймало участь 61 особа.

Для реалізації поставленої мети використовувався наступний інструментарій: бесіди, анкетування, самозвіти, тощо. Самозвіти спрямовані на розкриття змісту напруженої ситуації, що викликала фрустрацію у курсантів. Вони були побудовані за наступним планом: опис події або епізоду, думки та переживання під час подій, думки та переживання після подій, хто та як впливав на сприймання подій, як розв'язувалась складна фруструюча ситуація, хто допомагав у розв'язанні. Нарешті, висновки, до яких приходив досліджуваний.

Результати проведених бесід, самозвітів показали, що у курсантів дуже часто виникає фрустрація у навчально-виховному процесі у ході взаємодії з курсовими офіцерами, викладачами, сержантами.

Найбільш афектогенними сферами для курсантів є спілкування з курсовими офіцерами, потім з однокурсниками, на останньому місці — з викладачами різних дисциплін (28 осіб, 45,8%).

Курсанти підкреслюють, що особливо на них негативно впливає форма звернення з боку керівників. Так, зауваження у присутності однокурсників в нетактовній формі викликають сильне переживання і, навіть, дезорганізують їх дії та поведінку. Саме цей показник незадоволеності отримав 45,9%. Іншу групу склали випро-

бувані, у яких фрустрація виникала 2-4 рази на тиждень внаслідок взаємодії з однокурсниками. Курсанти вважають, що причиною цього є невміння спілкуватися один з одним, а це, в свою чергу, приводить до гальмування стосунків (18 осіб, 29,5%). Нарешті до останньої групи увійшли досліджувані, у яких виникає негативне ставлення до навчального предмету або вони незадоволені своїми здібностями (15 осіб, 24,6%).

Отже, отримані дані дозволяють стверджувати, що фрустрація у курсанті — поширений стан, що є однією з причин зниження мотивації діяльності, «емоційного вигорання» та негативного впливу на професійне їх становлення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания. — Л. Изд-во ЛГУ, 1969, - 344 с.
2. Дяченко М.И., Кандыбович Л.А. Готовность к деятельности в напряженных ситуациях: психологический аспект. — Мн., Изд-во Университетское, 1985, 205 с.
3. Левитов Н.Д. фрустрация как один из видов психических состояний / Вопросы психологии. 1967, № 6. — С. 168 — 173.
4. Митина Л.М. Учитель как личность и профессионал (психологические проблемы). — М., Дело. — 216 с.
5. Мясичев В.Н. Личность и неврозы. — Л., Изд-во ЛГУ, 1960, - 426 с.
6. Остополець І.Ю. Специфіка педагогічної діяльності в контексті вивчення фрустрації // Теоретичні питання культури, освіти та виховання. Зб. наук. праць / За ред. Євтуха М.Б. — К., 2002. — Вип. 2. — С. 66 — 80.
7. Селье Г. Стресс без дистресса. — М., 1979, - 123 с.
8. Семиченко В.А. Психические состояния. — К., «Магістр — 9», - 1998, - 208 с.
9. Шафравская К.Д. Фрустрация при переживании жизненных трудностей // Человек и общество. Вып. 9. —Л. — 1971. — С. 171 — 178.

МОТИВУЮЧИЙ ВПЛИВ ХВОРОБИ НА ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ В РАНЬОМУ ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ (ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ)

Є. С. Ісаєва

Київський національний університет ім. Т.Г. Шевченка

Актуальність проблеми. Проблема професійного самовизначення посідає одне з головних місць у житті кожної людини. Найактуальнішою вона стає на такому етапі життєвого шляху особистості, як період ранньої юності, який хронологічно співпадає з навчан-